

flygvapenmuseum

Flygvapnet 80 år

1920

Efter första världskriget ansågs risken för ett nytt krig i Europa vara liten. Försvarsbeslutet 1925 innebar en halvering av den svenska militären. I beslutet ingick dock att ett självständigt flygvapen skulle skapas genom sammanslagning av arméns flygkompani och flottans flygväsande. År 1926 hade flygvapnet sammanlagt 216 flygplan av 42 olika typer. Många flygplan var föråldrade och olyckorna var många.

Inrikespolitiskt var det en turbulent tid och åtta olika regeringar avlöste varandra fram till 1930. År 1921 fick kvinnor för första gången rösta i riksdagsvalet. En annan viktig händelse var folkomröstningen 1922 om förbud mot rusdrycker.

I Europa rådde politisk oro efter första världskriget. I Italien tog Mussolini makten 1922 och i Tyskland försökte det nya nazistiska partiet ta makten 1923. Försöket misslyckades. Partisekreteraren Stalin gjorde sig till "envåldshärskare" i Sovjetunionen 1927 och börskraschen på Wall Street 1929 satte världsekonomin i gungning.

Kul att veta...

År 1925 tjänade en manlig arbetare 5:23 kr per dag, medan en kvinnlig fick nöja sig med 3:51 kr. Ett kilo smör kostade 3:88 kr, en höna 1:81 kr och en halv liter punsch 2:30 kr.

1930

Det tidiga 1930-talet var en tid då flygvapnets ledning fick mycket kritik. En positiv förändring skedde först när Torsten Friis tillträdde som flygvapenchef 1934. Försvarsbeslutet 1936 innebar att nedrustningen av försvaret avbröts. Enligt beslutet skulle flygvapnet utökas från fyra flygkårer till åtta flygflottiljer. I första hand skulle flygvapnet satsa på bombflygplan för att kunna bekämpa fiendens baser.

Under 1930-talets början ökade arbetslösheten i Sverige. Regeringsmakten var instabil. En koalition mellan socialdemokraterna och bondeförbundet inleddes 1936. Händelserna i Ådalen 1931, där militär sattes in mot demonstranter, kom att få mycket negativa effekter för försvarsmakten långt fram i tiden. I Europa ökade oron efter Hitlers maktövertagande i Tyskland 1933 och Mussolinis krig mot Etiopien 1935.

Kul att veta...

År 1930 tjänade en manlig svensk industriarbetare 1:28 kr i timmen, vilket även var priset för ett glas konjak på restaurang. Harry Martinssons nyutkomna bok Spökskepp kostade 2:75 kr. En liter bensin kostade 22 öre.

1940

Krigsutbrottet 1939 innebar kraftig förstärkning av flygvapnet. Stora köp gjordes från USA och Italien samtidigt som den inhemska flygindustrin utvecklades. Antalet flottiljer fördubblades och dessutom utvecklades nya bevaknings- och ledningssystem. I maj 1945 bestod flygvapnet av 790 krigsflygplan av vilka 580 snabbt var tillgängliga för operativa uppdrag. Under finska vinterkriget 1939 - 1940 deltog svenska frivilliga flygare i förbandet F 19 i norra Finland.

Hösten 1939 tillträdde en koalitionsregering under den socialdemokratiska statsministern Per-Albin Hansson. Man försökte att föra en neutralitetspolitik med främsta mål att hålla landet utanför kriget, men tvingades till eftergifter mot främst Tyskland. Till dessa hörde permitenttrafiken med tyska soldater till och från Norge samt transiteringen av en tysk infanteridivision från Norge till Finland sommaren 1941.

Kul att veta...

År 1940 tjänade en manlig dagsverkare 7:35 kr, en ko kostade 252 kr och en inkallad soldats utrustning beräknades kosta 728 kr förutom vapen. En pilsner kostade 45 öre och bensinen hade stigit till 34 öre litern.

1950

Det svenska flygvapnet räknades till världens fjärde största med 17 flottiljer. Antalet flygplan uppgick till ca 1 000. Man hade börjat bygga atombombsäkra berghangarer vid fyra flottiljer. Radarn hade gjort sitt

intåg, luftbevakning och stridsledning hade förbättrats. Det jetdrivna jaktplanet J 29 Tunnan började produceras 1949 och attackplanet A 32 Lansen var under utveckling.

Den 13 juni 1952 försvann en svensk DC-3:a på signalspaningsuppdrag över Östersjön. Ombord fanns åtta man. Tre dagar senare sköt ett sovjetiskt jaktplan ner ett av flygvapnets sjöflygplan av typ Catalina. Besättningen klarade sig.

1951 bildade socialdemokraterna, som hade regerat sedan 1945, åter koalition med bondeförbundet. Internationellt hade det kalla kriget tagit sin början genom Berlinblockaden och Pragkuppen 1948. Detta ledde till att försvarsalliansen NATO bildades följande år. Norge och Danmark valde att bli medlemmar i NATO. Utanför Europa förekom uppror mot kolonialmakterna i Afrika och i Asien. Frankrike förlorade Vietnam 1954.

Kul att veta...

Lönen för en manlig dagsverkare var år 1950 18:08 kr, ett par byxor kostade 42 kr, en kjol 24:80 kr och ett kilo smör 6:65 kr. En tågresa i 3:e klass Göteborg – Örebro kostade 14:20 kr. Bensinpriset var 72 öre per liter.

1960

Vid 1960-talets början var det svenska flygvapnet fortfarande det fjärde (eller möjligen tredje) största i världen. Det var det första i världen som var helt utrustat med jetflygplan.

J 35 Draken hade börjat levereras i sin första version 1957. Samtidigt infördes ett nytt datoriserat stridsledningssystem, STRIL 60. Krigsbassystemet byggdes ut, delvis med hjälp av det civila vägnätet. En grupp J 29 Flygande Tunnor tjänstgjorde under FN-flagg i Kongo 1961-63 och gjorde stora insatser.

Inrikespolitiskt var den socialdemokratiska majoritetsregeringens införande av allmänna tjänstepensioner (ATP) en av de stora frågorna, nästan lika stor som övergången till högertrafik 1967. Utrikespolitiskt tycktes det kalla kriget vara på väg mot en avspänning efter Ungernkrisen 1956 men Kubakrisen 1962 förvärrade motsättningarna. USA:s engagemang i Sydostasien ökade allt mer och i Mellanöstern utkämpades Sexdagarskriget 1967.

Kul att veta...

1960 tjänade en manlig tändsticksfabriksarbetare 520 kr i månaden. En nylonskjorta kostade 20 kr. En teatermaskerad på restaurang Forresta på Lidingö betingade ett pris av 80 kr. Då ingick inträde och supé med två sorters vin.

1970

Sveriges ekonomiska läge innebar att riksdagen beslutade om indragning av flygflottiljer. År 1969 försvann F 9 Säve som följdes av F 8 Barkarby och F 3 Malmen. Likväl bestod flygvapnet vid 1960-talets slut av cirka 1 000 flygplan. Dessa fördelades på 30 jakt-, 12 attack- och 8 spaningsdivisioner, med cirka 16 flygplan per division.

Det revolutionerande enhetsflygplanet 37 Viggen började införas i slutet av 1960-talet och en attack- och jaktversion kom 1970. J 35 Draken fortsatte att utvecklas.

Det socialdemokratiska partiet behöll makten till 1976 då en borgerlig koalitionsregering tillträdde. Minskad ekonomisk tillväxt innebar bl a minskande försvarsanslag och oro på arbetsmarkanden. Löntagarfonderna blev en stor fråga och "ungdomsrevolten" 1968 präglade både inrikes- och utrikespolitik under flera år. Vietnamkriget avslutades och en viss internationell avspänning inträdde. Krig utbröt på nytt i Mellanöstern 1973.

Kul att veta...

En industriarbetares dagslön uppgick 1970 till 60 kr och en kostym kostade 361:25 kr. Ett kilo smör kostade 9 kr och Svenska Dagbladet kostade 50 öre. Bensinen kostade 92 öre litern. Veckojournalen nr 26 1976 med reportage från kungabröllopet gick att köpa i kiosken för 3:75 kr.

1980

År 1980 lades flottiljerna F 11 Nyköping och F 12 Kalmar ned. Därefter drogs F 1 Västerås in 1983 och F 2 Hägernäs 1986. Antalet divisioner hade 1982 minskat till 22 ½, motsvarande ca 380 stridsflygplan. I början av 80-talet lämnades det första förslaget till det flygplan som skulle komma att utvecklas till JAS 39 Gripen.

Fram till 1982 styrdes landet av olika borgerliga regeringar då socialdemokraterna återkom till makten. Till de stora frågorna hörde kärnkraften och löntagarfonderna. Anslagen till försvaret fortsatte att minska med ett mindre trendbrott 1984 i samband med ubåtshotet. Den 28 februari 1986 mördades statsminister Olof Palme. Motsättningarna mellan öst och väst ökade genom den sovjetiska invasionen av Afghanistan 1979. Den politiska oron i öst ökade, bl a genom bildandet av fria fackföreningar i Polen.

Kul att veta...

År 1980 tjänade en lantarbetare 31:35 kr i timmen. Ett par jeans kostade 125 kr. En veckas charterresa till London kostade 795 kr. I Norrköping kostade en biobiljett 20 kr. Bensinpriset hade stigit till 2:63 kr per liter.

1990

1994 försvann flygvapnet som en självständig myndighet. Flygledningen inordnades i det nybildade Högkvarteret och chefen för flygvapnet efterträddes av en generalinspektör. Reduceringen av antalet förband fortsatte med indragningen av F 6 Karlsborg och F 13 Norrköping i början av decenniet, samt med F 5 Ljungbyhed och F 15 Söderhamn 1997. Efter ett första beslut 1982 om tillverkning av 30 stycken JAS 39 Gripen flögs det nya planet första gången i december 1988, men råkade sedan ut för ett par spektakulära haverier. År 1992 beslutades om beställning av en andra delserie om 110 flygplan.

Socialdemokraterna fortsatte regera efter 1986 års val och Sverige blev efter en folkomröstning medlem i Europeiska Unionen 1995. Internationellt karakteriserades perioden av Berlinmurens fall, de östeuropeiska diktaturernas sammanbrott och Tysklands enande. Iraks invasion av Kuwait 1990 ledde till att en FN-koalition bildades och första Gulfkriget startade. Sverige deltog med ett sjukhuskompani och befann sig därmed formellt i krig för första gången sedan 1814. Natten mellan den 27 och 28 september 1994 förläste M/S Estonia.

Kul att veta...

En industriarbetare tjänade i genomsnitt 71:50 kr i timmen. En kostym kostade 1 530 kr, ett par strumpbyxor 19:75 kr och ett kilo rostbiff 106:50 kr. En helflaska renat brännvin kostade 165 kr.

2000

Under första hälften av 2000-talet avvecklades F 10 Ängelholm, F 16 Uppsala och F 4 Frösön. Kvar finns nu F 7 Såtenäs, F 17 Ronneby och F 21 Luleå. Till detta kommer Luftstridsskolan i Uppsala och Helikopterflottiljen i Linköping. Antalet JAS 39 Gripen, som idag är det enda stridsflygplanet i flygvapnet, uppgår till ca 130 stycken. Dessutom finns bland annat åtta transportflygplan av typ Herkules samt andra flygplanstyper och helikoptrar. Viggen-systemet avvecklades slutligen under 2005. I övrigt ingår två basbataljoner vilket kan jämföras med de 36 basbataljoner som fanns 1970.

Flygvapnet består av cirka 2500 yrkesofficerare varav 200 är kvinnor. Antalet civilanställda uppgår till ungefär 1000. Flygvapnet utbildar cirka 1500 värnpliktiga per år. Under hösten 2006 kommer Försvarsmakten att införa kontraktsanställning av värnpliktiga för utlandstjänst.

Flygvapnets uppgift är enligt försvarsbeslutet 2001 att tillsammans med övriga delar av försvarsmakten kunna försvara Sverige mot väpnat angrepp. Hävda rikets territoriella integritet. Bidra till fred och säkerhet i omvärlden och att bidra till att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar. Flygvapnet ska efter riksdagsbeslut vara berett att delta i militära insatser utanför Sveriges gränser.